Turkish Studies Social Sciences

Volume 14 Issue 6, 2019, p. 3083-3107

DOI: 10.29228/TurkishStudies.39473

ISSN: 2667-5617

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 25.10.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 20.12.2019

📅 *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (02.11.2019)-Referee 2 (15.11.2019)- Referee 3 (04.12.2019)

This article was checked by iThenticate.

SURİYELİ GÖÇMENLERİN OLUŞTURDUĞU YENİ KÜLTÜREL PEYZAJ: ŞANLIURFA ŞEHRİNDEKİ ARAPÇA GÖRSELLER VE ÖZELLİKLERİ*

*Veysi GÜNAL***

ÖZ

2019 yılının Kasım ayı verilerine göre, Şanlıurfa ilinde 429.888 Suriyeli göçmen bulunmaktadır. Ayrıca bu sayının önemli bir kısmı merkez ilçeleri oluşturan Haliliye (101.696), Eyyübiye (63.760) ve Karaköprü (4.545) ilçelerinde yaşamaktadır. Bu yoğunluk göçmenlerin şehirdeki sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerini de belirlemektedir. Bu etkilerin en önemlilerinden birisi de şehirdeki dilsel görünüme yaptıkları etkidir. Gerçekten de şehirdeki dilsel görsellerde görülen değişim, ani ve yoğun göçlerin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki, bu değişim günlük yaşamın her alanında (ulaşım hizmetleri, eğitim kurumları, işyerleri, duvarlar, hastaneler, çeşitli direkler, vs) görülmektedir. Dolayısıyla bu yapının yeni kültürel manzara/mekân ve kültürel kimliğe dönüştüğünü ifade etmek gerektir. Bu çalışmada da söz konusu Arapça görsellerin özellikleri ve şehirdeki dağılımları ele alınmaktadır. İlk dikkat çeken husus şehirdeki Arapça görsellerin türü ile ilgilidir. Bu bağlamda görsellerin çoğunluğu basılı görsellerdir. Nitekim şehirde gezi-gözlem yöntemiyle belirlenen 1.259 adet görselin %83.1'i basılı poster, tabela, etiket ve ilanlardan oluşmaktadır. Diğer görseller kağıda not şeklinde el yazısı (%13.3), elektronik tabela (%2.1) ve duvar yazısı (%1.5) şeklindedir. Bu görsellerin şehirdeki dağılımlarında ise, özellikle Suriyeli göçmen/sığınmacıların yoğunlaşma alanları belirleyici olmuştur. Buna göre ticaret ve hizmet fonksiyonlarının yoğun olduğu Merkezi İş Alanı (MİA) bu görsellerin en fazla olduğu alanı oluşturur. Bundan sonra ikinci önemli alan ise Devteşti, Süleymaniye ve Eyyübiye semtleridir. Üçüncü özellik de görsellerde kullanılan dil ve özellikleri ile ilgilidir. 1.259 adet görselin yarısına yakını (%42.1) sadece Arapçadan oluşmaktadır. Diğerlerinde ise

* Bu makale Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi (HÜBAP) tarafından desteklenen 17011 nolu projeden üretilmiştir.

** Prof. Dr., Harran Üniversitesi, E-posta: vgunal@harran.edu.tr

Arapça ile birlikte Türkçe veya İngilizce ikinci/üçüncü dil olarak kullanılmaktadır. Görsellerdeki dilin sıralamasında Arapçanın ilk dil olarak kullanılma oranı da %69.3'tür. Görsellerin büyük çoğunluğu (%89.9) bina dışında yer alırken, bina içi (%8.4) ve araçlar üzerinde (%1.8) bulunan görseller de mevcuttur. Öte yandan bu görseller çoğunlukla işyerleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriyeli Göçmen, Dilsel Görünüm, Kültürel Peyzaj, Şanlıurfa.

NEW CULTURAL LANDSCAPE CREATED BY SYRIAN MIGRANTS ARABIC VISUALS AND FEATURES IN ŞANLIURFA CITY

ABSTRACT

According to November 2019 data, there are 429.888 Syrian migrants in Şanlıurfa. Also, a significant part of this number lives in Haliliye (101.696), Eyyübiye (63.760) and Karaköprü (4,545), which constitute the central districts. This intensity also has determined the social, cultural and economic impact of migrants in the city. One of the most important of these influences is their impact on the linguistic landscape in the city. Indeed, the change in linguistic visuals in the city is the result of sudden and intense migrations. In fact, this change is observed in all areas of daily life (transportation services, educational institutions, workplaces, walls, hospitals, various poles, etc.). Therefore, it is necessary to state that this structure has become a new cultural landscape and cultural identity. In this study, the characteristics of Arabic visuals and their distribution in the city are discussed. The first point is about the type of Arabic visuals in the city. In this context, the majority of these images are printed images. As a matter of fact, 83.1% of 1.259 images observed in the city consist of printed posters, signs, labels and advertisements. Other visuals are handwritten (13.3%), electronic signage (2.1%) and graffiti (1.5%). The distribution of these images in the city, especially the concentration areas of the Syrian migrants has been decisive. Accordingly, after the Central Business Area, the second density area are Devteşti, Süleymaniye, Bamyasuyu and Eyyubiye districts. The third feature is related to the language used in the visuals and its features. Accordingly, almost half of the 1.259 images (42.1%) consist only of Arabic. In others, Turkish or English has been used as a second/third language with Arabic. In the ranking of the language in the images, the usage rate of Arabic as the first language is 69.3%. The majority of the visuals (89.9%) are located outside the buildings, there are also various visuals inside the buildings (8.4%) and on vehicles (1.8%). On the other hand, these visuals have concentrated in workplaces.

STRUCTURED ABSTRACT

Although it has many effects, migration also has cultural effects. Indeed, migration is considered one of the most important means of spatial expansion of culture. Migrants can change the cultural features of the places they migrate. Eventually they can cause the space to turn into different cultural landscape reflecting their own culture.

An example of the spatial effects of migration is related to the change of language in visuals used in various areas of cities. Many studies have been conducted on linguistic landscape in cities. In these studies has been tried to reveal how the cultural landscape of the destination has changed as a result of intensive migration and tourism.

Due to the civil war in Syria in 2011, it has been a significant migration towards Turkey. Şanlıurfa province it has been also affected by these migrations. As a matter of fact, according to November 2019 data, there are 429.888 Syrian migrants in the province of Şanlıurfa. In addition, a significant part of this number lives in the districts of Haliliye (101.696), Eyyübiye (63.760) and Karaköprü (4.545), which constitute the central districts. This intensity also determines the social, cultural and economic impact of migrants in the city. One of the most important of these influences is their impact on the linguistic landscape in the city.

Syrian migrants in Şanlıurfa have also significantly changed the linguistic landscape. In this context, the size, features and distribution of this new linguistic structure seen in many levels of life (transport services, educational institutions, workplaces, walls of buildings and poles, hospitals, etc.) constitute the purpose of this study. In other words, the aim is to reveal the impact of the Syrian migrants settling in the city as a result of intensive migration on the cultural and linguistic landscape.

In this context, the whole city was visited in April, May and September of 2017 and April-May of 2018 and photographs of Arabic images were taken. In addition, the location of the photographed images is marked on the map to determine the spatial distribution. Then, 1.259 photographs written in Arabic were reviewed and their contents were translated. In this way, the features of the Arabic visuals were tried to be revealed.

In order to determine the features of the images, in other words, to determine their functional distribution, the content and analysis menu in the Linguasnapp program developed by Manchester University in 2015 to determine the multilingual structure in Manchester was used (<http://mlm.humanities.manchester.ac.uk/wp-content/uploads/2016/12/ManchesterLinguisticLandscapes.pdf>). Therefore, using the criteria in the program, the content, location, advertising, warning features of the images have been revealed.

A total of 1259 Arabic images (signs, posters, brochures, plates, announcements, announcements, etc.) were observed during the field survey in the city. The first point is about the type of Arabic visuals in the city. In this context, the majority of these images are printed images. As a matter of fact, 83.1% of 1.259 images observed in the city consist of printed posters, signs, labels and advertisements. Other visuals are handwritten (13.3%), electronic signage (2.1%) and graffiti (1.5%). The distribution of these images in the city, especially the concentration areas of the Syrian migrants has been decisive. Accordingly, after the Central Business Area, the second density area are Devteşti, Süleymaniye, Bamyasuyu and Eyyubiye districts. The third feature is related to the language used in the visuals and its features. Accordingly, almost half of the 1.259 images (42.1%) consist only of Arabic. In others, Turkish or English has been used as a second/third language with Arabic. In the ranking of the language in the images, the usage rate of Arabic as the first

language is 69.3%. The majority of the visuals (89.9%) are located outside the buildings, there are also various visuals inside the buildings (8.4%) and on vehicles (1.8%).

Along with other areas, a significant proportion of Arabic visual density is observed especially in the workplaces. These have the most impact on the change of linguistic landscape. There are some reasons for this density:

Syrian migrants have an important population in the Şanlıurfa province and city. They are constantly in interaction with the Şanlıurfa city and consume the socio-economic and cultural environment of the city. In other words, this population is heavily involved in all activities in the city such as trade, health, education, transportation and communication. As a result, various Arabic visuals were created in the city by both public and private sectors for the integration of these immigrants who knows only Arabic and added to the city in a sudden and rapid manner.

a. Migrants want to create their own economic space where they migrate. Syrian migrants are foreigners where they migrate. Therefore, they want a close cooperation among themselves. This led to the establishment of different work places by immigrants. The large number of workplaces also led to the emergence of many Arabic images in the city.

b. Syrian migrants (429.888) in the province are an important market for local traders. In order to benefit from this market, local private enterprises have created various Arabic visuals in their workplaces.

c. Immigrant population has different cultural structure and daily life/consumption habits than local people. This led to the establishment of different workplaces by the immigrants in the sectors such as restaurants and bakeries than the ones owned by the local population.

d. Migration was irregular, sudden and obligatory. This has led to the presence of immigrants with different capital and knowledge in the migrating population. The desire of the immigrants to benefit from this accumulation has enabled the Syrian workplaces to be large, dense and diverse. As a matter of fact, in the city there are workplaces such as jewelry, insurance and clothing that requires high capital for the establishment and greengrocers, grocery stores, hairdressers /barbers.

e. The idea and willingness to stay here temporarily or permanently reveals the result of Syrians creating their own areas of employment, organizing and performing various socio-economic activities (training, solidarity, printing and publishing, establishing a business enterprise) in the city. Therefore, the signs and plates used by Syrians in these activities have been also in Arabic.

It can be said that these Arabic visuals, which are intensely formed in the city, have two consequences. The first is the emergence of a new, different and foreign commercial area in the city as a result of intensive use of Arabic. In addition to the Turkish alphabet in the city, Arabic alphabets began to be seen in all areas of daily life. Thus, the migrations, besides spoken Arabic, have revealed the visible Arabic in the city. The second is the continuous growth of this commercial area due to the high number of immigrants. This is due to the desire of the immigrants to create and maintain social cohesion as well as identity formation and thus to create a new space.

Keywords: Migration, Syrian Immigrants, Linguistic Landscape, Cultural Landscape, Şanlıurfa

Giriş

Göçler, diğer sonuçları yanında, yoğunluğa bağlı olarak, kültürel etkileri de bulunmaktadır. Gerçekten de göç, kültürün mekânsal yayılmasının en önemli araçlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Göçmenler, göç ettikleri yerlerin kültürel özelliklerini değiştirebilmekte ve zamanla kendi kültürlerini yansıtan farklı bir kültürel peyzaj haline dönüşmesine neden olabilmektedirler (Südaş, 2014). Bu bağlamda kültür ve kültürel peyzaj kavramları önem kazanmaktadır.

Ele alındığı disipline göre farklı tanımları olmakla birlikte, kültürün en geniş kapsamlı anlamı UNESCO tarafından ortaya konulmuştur. UNESCO 1982 yılında Meksiko City’de düzenlemiş olduğu Dünya Kültür Politikaları Konferansının Sonuç Bildirgesi’nde kültür, ”bir toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün ve sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgu” (UNESCO 1982) şeklinde tanımlanmaktadır.

Kültürel peyzaj da kültürel unsurların insan tarafından mekâna yansıtılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bir peyzajın insanlar tarafından değiştirildiği ölçüde kültürel peyzaj niteliği kazandığı ve bu şekilde algılandığı belirtilmektedir (Rapoport ve Batur, 2014’e atfen Cengiz Gökçe ve Açıksöz, 2005:412). Buna göre kültür ile doğanın etkileşimiyle oluşan kültürel manzara/kültürel peyzaj kırsal yerleşimlerin özünü oluşturmakta, dağ, nehir, vadi, ova, orman, ağaçlar vb. öğeler, tarım, hayvancılık vb. aktivitelerle şekillendirilmiş alanlar, yerel mimari üretimler-dokular, ritüeller, gündelik yaşam gelenekleri, diller vb. somut ve somut olmayan öğeler bu kimliğin alt açılımlarında yer almaktadır (Kayın, 2012). Ancak kültürel peyzajlar sadece kırsal olmayıp, kentsel peyzaj olarak da değerlendirilmektedir. Kırsal peyzajlar belirli bir bölgede yaşayan yerel halkın yaşamsal faaliyetlerini, geleneklerini, inançlarını ve sosyo-kültürel değerlerini yansıtmaktayken kentsel peyzajlar; doğal ve sosyal süreçlerin şekillendirdiği ekosistemler mozaikinden oluşmaktadır. Kent peyzajları bu açıdan sosyal yapı, kültür ve insan davranışları tarafından şekillenen bir çevre yaratmaktadır (Çetinkaya ve Uzun, 2014’e atfen Kap Yücel ve Salt, 2018; 42).

Suriye’de 2011 yılında meydana gelen iç savaş ve sonrasında ortaya çıkan zorunlu göçten en fazla etkilenen ülkelerden birisi de Türkiye olmuştur. Kasım 2019 yılı verilerinde Türkiye’ye gelen bu göçmen/sığınmacıların toplam sayısının 3.682.434 olduğu düşünüldüğünde, gerek ülke, gerekse iller bazında yaptığı/yapacağı kaçınılmaz etkiler de daha iyi anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Suriyeli göçmenlerin Türkiye ekonomisine yaptığı etkiler önemli bir araştırma konusu olmuştur (Özdemir, 2017; Öztürk ve Çoltu, 2018; Paksoy ve Koçarlan, 2015; Doğan, 2017; Salur ve Erdoğan, 2017; Şiriner ve Koç, 2017; Yıldız ve Yıldız, 2017; Özgüler, 2018). Öte yandan göçmenlerden kaynaklanan siyasi, hukuki, toplumsal etkiler (Yıldız ve Dönmez, 2017; Aydemir ve Şahin, 2018; Sarıteke, Kahraman ve Aydın, 2018) ve mekânsal sonuçlar (Cengiz, 2015; Harunoğulları ve Cengiz, 2014; Sönmez, 2016; Harunoğulları, 2016) da yeni inceleme alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göçlerin mekânsal etkilerine bir örnek de şehirlerin çeşitli alanlarında kullanılan görsellerdeki dilin değişimi ile ilgilidir. Şehirlerdeki linguistik görünüm (dilsel görünüm) ile ilgili birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda, yoğun göçler veya turizm eksenli yer değiştirmeler neticesinde gidilen yerin kültürel peyzajında nasıl bir değişim olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır.

Südaş (2014)’ın yaptığı çalışmada insanların kültürleriyle birlikte göç ettikleri ifade edilmekte, kültürel yayılma yoluyla gittikleri yerleri değişime uğrattıkları irdelenmekte ve bununla ilgili Avrupalı göçmenlerin Türkiye’nin bazı tatil yörelerinde yapmış oldukları sosyo-mekânsal değişimlere örnekler verilmektedir. Buna göre Alanya’da bazı eğlence mekânları, çeşitli ülkelerden

gelenlerin gruplaştıkları yerler olarak ortaya çıkmış; belirli göçmen gruplarının sosyalleşme alanları haline gelmiştir. Bundan başka, yabancı dilde yerel gazetelerin ofisleri, dernekler, Hristiyanlığa ait dinsel mekânlar ve tüm bunların varlığını gösteren, çeşitli dillerdeki ilanlar, reklamlar ve tabelalarla, Avrupalıların yol açtığı değişim daha da görünür bir hale gelmiştir. Öte yandan dilin kültürel görünüm üzerindeki etkisi tatil yörelerinin hemen her yerinde fark edilmektedir. Sokaklarda rastlanan tabela ve reklamların pek çoğu Türkçe dışındaki dillerdedir. Türkçe dışındaki dillerin kullanımı özellikle emlak şirketleri aracılığıyla görünür hale gelmiştir ki, emlak şirketlerinin kullanmayı tercih ettikleri diller, pazar olarak görülen hedef kitle hakkında da ipucu vermektedir. Dolayısıyla Alanya örneğinde olduğu gibi, yerleşim dokusuna eklenen unsurlarla (Türkçe dışındaki ilan ve tabelalar, göçmenlere ait kurumlar, kısaca göçmenlerin yaşam tarzını yansıtan öğeler yoluyla) göçmenler yerleştikleri yerlerde dilsel manzarayı da (linguistic landscape) değiştirmektedirler.

Torkington, (2009) dilsel manzarayı tanımlamaktadır. Bu kavramı, kamusal alanlarda yazılı biçimlerde yer alan, tüm panolar ve kamusal işaretlerde görünür haldeki dil olarak ortaya koymaktadır. Yazar, Portekiz'in turizm açısından gelişmiş ve Avrupalı emeklilerin de göç ettiği bir kesim olan Almancil kasabasının dilsel görünümünü incelemekte ve buradaki tabela ve ilanlarda yoğun bir şekilde İngilizcenin kullanıldığını vurgulamaktadır.

Gaiser ve Matras (2016) da Manchester şehrinde bulunan dilsel görünüm ile ilgili tabela, levha, ilan vb unsurları incelemiştir. Bu bağlamda söz konusu kültürel manzaranın, kimlik oluşturma yanında, sosyal birliktelik yaratma, bunu devam ettirme ve böylece yeni bir mekân oluşturmak için de kullanılan sembolik bir güç olduğu ifade edilmektedir. Öte yandan bu dilsel makyaj, aynı zamanda (Manchester örneğinde olduğu gibi) şehrin demografik özelliklerini/etnik yapısını genel olarak yansıtmakta, ilgili yabancı nüfusun yerleşme modelleri (özellikle de dağılışı) hakkında bilgi vermekte ve dilin yerel toplum içindeki canlılığını ortaya koymaktadır. Dil ile ilgili işaretler, farklı şekil ve farklı amaçlarda sosyal ilişkilerin düzenlenmesine de hizmet etmektedir. Dil tabelalarının diğer ve en önemli amacı, mekânı bölmek suretiyle, aslında mekân üzerinde sembolik olarak hak/sahiplik iddia etmeye de hizmet etmesidir. Farklı dillerle tabelalar oluşturmak suretiyle, göçmenlerin belli alanlarda oluşturduğu bu yeni görünüm, şehrin genel yapısından farklılık göstermekte, bir anlamda etnik ve sosyal kimlikteki farklılığı ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çalışmada Manchester şehrinde Çince, Urduca, Somalice, Bengalce, İbranice, Türkçe ve diğer dillerinin kullanıldığı alanlar ve kullanım amaçları hakkında bilgi verilmektedir. Ayrıca hangi tabela ve levhaların kaç dille yazıldığı ve nedenleri üzerinde de durulmaktadır.

Cengiz (2015) ise, Suriye'de meydana gelen siyasi ve toplumsal krizin etkisiyle ortaya çıkan göçlerin bir kentin kimliğini nasıl etkilediğini araştırmıştır. Çalışmada aynı zamanda bu göçlerin mekânsal yapıyı nasıl şekillendirdiğini ortaya koymak ve kentin ilk sahiplerinin, yeni gelen göç akımlarına/göçmenlere yönelik algılarını tespit etmek de amaçlanmıştır. Bu bağlamda Kilis kentinde göçle gelen sığınmacıların mekânsal etkileri ele alınmış ve bu etkiler karşısında kentte yaşayan Kilislilerin bunlara yönelik reaksiyonları ve bu göçten sonra meydana gelen kültürel etkileşim ortaya konulmuştur. Yaşanan bu göç sürecinin daha önceleri, Kilisliler tarafından olumlu karşılandığı ve kent sakinlerince bu sığınmacılara yardımcı olunması gerektiği yönünde bir kanaat olmuşken, son zamanlarda göçün önüne geçilemeyen bir sayıya ulaşmasından dolayı, bu algı yerini sığınmacılara yönelik olumsuz düşüncelere bıraktığı gözlenmiştir. Bununla birlikte Suriyeli sığınmacılar ile ilgili görsel ya da yazılı medyada çıkan olumsuz haberler bazı kentlerde çeşitli suç olaylarına, bazı Suriyeli sığınmacıların katılmaları yerel halk tarafından, Suriyeli sığınmacılara karşı olumsuz yargıların oluşmasına sebep olmuştur. Bütün bu yaşananlar Kilis kentinde yaşayan yerel halk için sığınmacılara yönelik tutumun değişmesine ve buradaki insanların sığınmacılara karşı tepkili yaklaşmalarında etkili olmuştur. Öte yandan çalışmada sığınmacılara bağlı olarak ortaya çıkan mekânsal yansımalar üzerinde de kısmen durulmuştur.

Smits (2013) tarafından Utrecht (Hollanda) kentinin üç ayrı mahallesindeki dilin görünümü analiz edilmiştir. Bu bağlamda söz konusu üç mahallede bulunan dillerin burada yaşayan toplumların dilini ne oranda yansıttığı, ayrıca dilin görsel kullanımının mahalleleri, etnik kimliğe bağlı olarak, birbirinden nasıl ayırdığı üzerinde durulmuştur. Çalışmaya göre, söz konusu araştırma alanında Felemenkçe ve İngilizcenin hakim olduğu, diğer dillerin görselliğinin daha seyrek kaldığı görülmektedir. Öte yandan şehrin, başta Kanaleneiland olmak üzere, ele alınan tüm semtlerde etnik makyaj ile dilsel görünüm arasında ilişki olmadığı bu çalışma ile ortaya çıkmıştır. Başka bir ifade ile, bu semtte Arap ve Türk nüfusu yoğunluğuna rağmen, aynı yoğunlukta dilsel görünüm ile (tabela, ilan, vs) karşılaşılmadığı görülmektedir.

Chor Wan Ting (2011) göçmen yerleşim bölgesinde bulunan, birçok Filipinli göçmeni çalıştıran, turistik özelliği olan ve 500 civarında işyerini kapsayan Lucky Plaza'daki dilsel görünümü ele alınmıştır. Amaç, 149 tabela fotoğrafı ile göçmen dillerinin alışveriş merkezindeki varlığı, kullanımı ve görünürlüğünü ortaya koymaktır. Öte yandan dilsel manzarada hangi dillerin görüldüğü ve tabelayı yazan ile okuyan arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Sonuçlar, Tagalog dilinin (Filipince) görünürlüğü, Filipinli göçmen toplumunun canlılığı ve tabelayı yazan ile okuyan arasındaki güç ilişkilerini ortaya çıkarmaktadır.

Edelman'n (2010) çalışmasının amacı, Hollanda'nın Amsterdam ve Friesland şehirlerinde göçmenlerce konuşulan dilin ne derece dilsel görünüme yansıdığını ortaya koymaktır. Buna göre özellikle Amsterdam'da göçmenlerin dilsel görünümde izler bıraktığını söylemek mümkündür. Ancak Amsterdam'daki dilsel görünümün dağılışı, göçmenler ve turistlerin yoğunluk durumuna göre farklılık göstermektedir. Bununla birlikte resmi kurumlar genellikle dilsel görünümde resmi dili kullanırken, özel alanlarda ise dil bağlamında daha fazla çeşitlilik bulunmaktadır. Dilin kullanımı, ilgili olan ekonomik sektöre göre de değişim göstermektedir. Örneğin telekomünikasyon ve elektronik eşyalar ile ilgili alışveriş mekânlarında İngilizcenin hâkim olduğu görülmektedir. Aynı şekilde, kurum ve işyerlerinin kullandıkları dil aynı zamanda uluslararası, ulusal veya bölgesel kökenli olup olmadığına da bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu anlamda ulusal bağılantılı olan kurumlarda İngilizceden çok, Felemenkçe dili tercih edilmektedir.

Deği'nin (2012) yaptığı çalışmada, Macar nüfusunun çoğunlukta olduğu Miercurea Ciuc (Romanya) kasabasında dilsel görünümün yapısı ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda dilsel görünümde hangi dillerin daha fazla etkin olduğu üzerinde durulmuştur. Çalışmanın sonucuna göre kasabadaki tabelaların % 15'i tek dilden, %78'i iki dilden, %6.5'i üç dilden ve %0.5'i de dört dilden oluştuğu görülmektedir. Buna göre tabelaların büyük bir kısmı (%78'i) iki dilden oluşmaktadır. Öte yandan kasabada hakim olan diller Romanca ve Macarca'dır. İngilizce daha az kullanılmakta ve kullanım alanı çoğunlukla ticari alanlar ile ilgili tabelalardır. Diğer bir sonuç ise, buradaki tabelaların iki amaçlı olmasıdır. Bir amacı bilgilendirme, diğeri ise sembolik fonksiyondur (Macar etnik ve sosyal kimliği).

Koschade (2016) Güney Avustralya'da bulunan ve 1839 yılında Alman göçmenler tarafından kurulan Hahndorf kasabasının dilsel görünümünü ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırma alanını oluşturan Hahndorf'un ana caddesine yakın yerde yer alan seksen adet linguistik (dilsel) tabelanın, nitel ve nicel metodlar kullanılarak analizi yapılmıştır. Araştırma, en fazla kullanılan dilin İngilizce (%92.5) olduğu sonucunu ortaya koymuştur. İngilizceyi Almanca (%18.75) ve çok düşük oranlarda Çince ile Hintçe dilleri takip etmiştir. Öte yandan tabelaların %82.5'i tek dilli, %17.5'i ise iki dillidir. Tek dilli tabelalarda yoğunluk İngilizce'de, iki dilli olanlar ise İngilizce ve Almandan oluşmaktadır. Öte yandan sosyo-tarihsel, sosyo-politik ve sosyo-ekonomik faktörler, Hahndorf'un dilsel görünümü üzerinde önemli etkisi olan faktörler olarak tanımlanmıştır.

Amaç ve Yöntem

Şanlıurfa şehrindeki Suriyeli göçmenler de dilsel görünüm, dolayısıyla kültürel peyzajı önemli oranda değişime uğratmıştır. Bu bağlamda yaşamın birçok kademesinde (ulaşım hizmetleri, eğitim kurumları, işyerleri, binaların duvarları ve direkleri, hastaneler, vs.) görülen bu yeni dilsel görünümdeki yapının boyutu, özellikleri ve dağılışı çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Başka bir ifade ile, yoğun göç sonucunda şehre yerleşen Suriyeli göçmenlerin şehirdeki kültürel ve dilsel görünümüne yaptıkları etkiyi ortaya koymaktır.

Çalışmada kullanılan yöntem gezi-gözlem yöntemidir. Bu bağlamda 2017 yılının Nisan, Mayıs ve Eylül ile 2018'in Nisan-Mayıs aylarının farklı günlerinde şehrin tümü gezilmiş ve gözlemlenen Arapça görsellerin fotoğrafları çekilmiştir. Ayrıca fotoğrafı çekilen görsellerin mekânsal dağılımlarını belirlemek için harita üzerindeki konumu işaretlenmiştir. Daha sonra Arapça ile yazılmış 1.259 adet fotoğraf incelenmiş ve içerikleri tercüme edilmiştir. Bu şekilde Arapça görsellerin özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Görsellerin özelliklerinin belirlenmesi, başka bir ifade ile fonksiyonel dağılımlarının tespiti için de Manchester Üniversitesinin, Manchester şehrindeki çok dilli yapıyı belirlemede 2015 yılında geliştirdiği Linguasnap programındaki içerik ve analiz menüsü kullanılmıştır (<http://mlm.humanities.manchester.ac.uk/wp-content/uploads/2016/12/ManchesterLinguisticLandscapes.pdf>). Dolayısıyla programdaki kriterler kullanılarak içerik, bulunduğu yer, reklam, uyarı, vs. gibi özellikleri itibarıyla görsellerin tasnifi ortaya konulmuştur.

1. Arapça görsellerin türü

Şanlıurfa şehrinin tümünün gezilmesi suretiyle gözlemlenen Arapça görsellerin toplamı 1.259 adettir. Ancak tür bağlamında bunların özellikleri farklılık göstermektedir. Başka bir ifade ile şehirde bulunan Arapça görünüm materyallerinin farklı şekillerde yazıldığı ve sergilendiği/ilan edildiği/asıldığı görülmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, bunların bazıları kalıcı, bazıları ise geçicidir. Baskı şeklinde olanlar kalıcı iken, elle yazılmış olan not veya duvar yazıları ise geçici özelliğe sahiptir (Tablo 1).

Tablo 1: Arapça Yazının Bulunduğu Görsellerin Türü

	Görselin Türü	Sayı	Pay (%)
Basılı Görseller	<i>Basılı Poster/Bez Afiş</i>	412	32.7
	<i>Basılı Tabela/Levha</i>	385	30.6
	<i>Basılı Etiket (Vitrin veya Cama)</i>	151	12.0
	<i>Basılı İlan</i>	98	7.8
	Toplam	1.046	83.1
El Yazısı Olanlar (Kâğıda Not)		167	13.3
Elektronik (Led) Tabela		27	2.1
Duvar Yazısı		19	1.5
Genel Toplam		1.259	100.0

1.1. Basılı görseller

Sadece Arapça ile yazılmış veya Arapça dilinin diğer diller ile birlikte yer aldığı görsellerin türüne bakıldığında önemli bir kısmının basılı/baskı şeklinde olduğu görülmektedir. Nitekim 1.259 adet görselin 1.046'sı bu tarzdaki materyallerdir. Bununla birlikte basılı olanların da çeşitlilik gösterdiği bir gerçektir. Bu bağlamda Arapçanın matbaa baskısı ile yazıldığı görsellerin 412'si poster/afiş, 385'i tabela/levha, 151'i etiket ve 98'i de çeşitli kâğıtlara yazılmış ilanlar özelliğindedir.

1.1.1. Poster/bez afişler

Şehirde gözlemlenen görseller içinde en fazla orana sahip olan tür, işyerinin adını gösteren ve çeşitli bez veya brandadan oluşan posterlerdir. Nitekim şehirdeki toplam 1.259 adet görselin 412'si yani %32.7'si bu türdendir. Bu türün sadece basılı görseller içindeki payı ise %39.4'tür.

Bazı işyerlerinde poster tek başına bulunurken, bazılarında ise posterin tabela/levha veya vitrindeki etiketler ile birlikte kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte özellikle işyerlerinin önlerinde yoğun bir şekilde dubalı bayrak tarzında posterlere de rastlanılmaktadır. Dolayısıyla bunlar taşınabilir görsellerdir. Posterlerin bazılarında sadece Arapça bulunurken, bazılarında ise Arapça ile birlikte Türkçenin de kullanıldığı görülmektedir.

Fotoğraf 1. Şanlıurfa şehrinde çeşitli şekillerde yer alan Arapça poster/bez afişler

Yukarıda da belirtildiği gibi, posterler sadece işyerleri üzerinde yer almamaktadır. Nitekim şehirde bulunan ve poster özelliği gösteren görsellerin bazılarının ağaçlara asılı olduğu, işyeri önlerinde yer alan dolap vs gibi taşınabilir vitrinler üzerine yapıştırıldığı veya yine işyeri önlerinde taşınabilir (reklam pano/duba vs.) özellikte olduğu da görülmektedir (Fotoğraf 1)

1.1.2. Tabela ve levhalar

Şehirde gözlemlenen 1.259 adet görselin 385'i başka bir ifade ile %30.6'sı tabela ve levhalardan oluşmaktadır. Bunlar genellikle metal bir yapı malzemesinden oluşmaktadır. Öte yandan bunlardan, özellikle kuyumcu veya bir şirkete bağlı olan işyerlerinde belli bir izin dâhilinde asılan tabela ve levhaların daha düzenli olduğunu ifade etmek gerektir.

Bununla birlikte, posterlerde olduğu gibi, bazı tabela ve levhaların da taşınabilir nitelikte olduğu görülmektedir. Nitekim bu bağlamda şehirde Arapça reklamların yer aldığı birçok reklam dubasına rastlanmaktadır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Şanlıurfa şehrinde farklı şekillerde kullanılan Arapça tabela ve levhalar

1.1.3. Basılı etiketler

Şehirdeki basılı görsellerin bir bölümü de, işyerlerinin vitrin/camına yapıştırılmış ve işyerinin adını veya herhangi bir bilgiyi kapsayan etiketlerden oluşmaktadır. Bunların da sayısı 151 olup, toplamdaki payı %12.0 olarak belirlemektedir.

Fotoğraf 3. Özellikle işyerlerinin camlarında yoğun bir şekilde kullanılan basılı etiketler

Söz konusu görsellerin bir bölümü işyerini tanımlarken, bir bölümü de ayrıntılı/ek bilgi amaçlı olabilmektedir. Öte yandan bu etiketler bazen tek başına yer alırken, çoğunlukla tabela/levha ile birlikte kullanıldığı görülmektedir. Özellikle işyerlerinin camlarına yapıştırılan bu görseller şehirdeki Arapça yazıların yoğunluğunu artırmaktadır (Fotoğraf 3).

1.1.4. Basılı ilanlar

Şehirde gözlemlenen basılı ilanların toplamı 98'dir. Buna göre toplam görsellerin içinde bu ilanların payı %7.8 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Basılı ilanlar, türü/şekli ve asılı olduğu yer bağlamında farklılık göstermektedir. Bazıları işyerlerine asılırken, bazıları da duvar, elektrik direği, çöp tenekesi vs gibi alanlarda yoğun bir şekilde görülmektedir. Gördüğü işlev olarak da ilanlar arasında farklılık bulunmaktadır. Bir kısmı ilgili işyerine yönlendirme amaçlı iken, bir kısmı da bilgi verme amaçlı olabilmektedir (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Farklı şekil ve amaçlar ile kullanılan Arapça basılı ilanlar

1.2. El yazısı görseller

Şehirdeki görsellerin 167'si (%13.3) kâğıda aktarılmış el yazısı şeklindedir. Bu tür görsellerde de farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar notun asıldığı yer, gördüğü işlev ve kullanım şekli olarak kendini göstermektedir. Bu bağlamda bazı notların uyarı niteliğinde, bazılarının bilgilendirme amaçlı olduğu görülmektedir. Aynı şekilde Arapça notun tek başına veya başka bir dil ile birlikte kullanılıp kullanılmadığı bağlamında da farklılıklar vardır. Bununla birlikte el ile yazılmış olduklarından dolayı geçici görsel özelliği taşımaktadırlar. Ayrıca ifade etmek gerekir ki, bu tür görseller, Suriyeli işyerlerinde görülmek ile birlikte, yoğun bir şekilde yerli halkın işlettiği işyerlerinde de (özellikle de eczane ve marketlerde) görmek mümkündür.

Fotoğraf 5. Farklı işlevi olan Arapça el yazısı görseller

1.3. Elektronik (Led) Tabelalar

Arapça elektronik tabela özelliğinde şehirde gözlemlenen görsel sayısı 27'dir. Söz konusu tabelalar çok fazla çeşitlilik göstermezler. En önemli özellikleri tabelalarda kullanılan dil ile ilgilidir. Bazılarında sadece Arapça görünürken, bazı elektronik tabelalarda ise Arapça ile Türkçe dönüşümlü olarak yer almaktadır. Öte yandan bu tabelalar işyerlerinin üzerinde asılı bir şekilde bulunmaktadır. Çoğunlukla mücevherat, giyim ve telekomünikasyon ile ilgili işyerlerinde daha yoğun kullanılmaktadır. (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6. Genellikle işyerlerinin üzerinde yer alan elektronik tabelalar

1.4. Duvar yazıları

Şehirde gözlemlenen 19 adet Arapça duvar yazısı da farklı özelliklere sahiptir. Öncelikle ifade etmek gerekir ki, duvar yazıları çöp tenekesi, direk vs. alanlara yazılan yazıları da kapsamaktadır. Bu yerlerdeki yazıların bazıları el ile yazılmışken, bazıları da baskı şeklinde olmaktadır. Öte yandan bazı duvar yazıları şahısların kendi adlarını içerirken, bazıları işyerine yönlendirme amaçlı olmaktadır. Aynı şekilde duvarında bulunduğu işyerinin özelliğini gösteren duvar yazılarına da rastlanmaktadır. Bazı duvar yazıları da işyerlerinin tabela/levhası yerine kullanılmaktadır. Az da olsa siyasi içerikli duvar yazılarına da rastlanmaktadır. Şehirdeki duvar yazılarının çoğunda Arapça tek başına kullanılırken, Türkçe ile birlikte kullanıldığı yazılar da mevcuttur (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7. Çeşitli amaçlarla yazılmış Arapça duvar yazıları

2. Arapça yazılı görsellerin şehirdeki dağılışı

Öncelikle belirtmek gerekir ki, şehirde Arapça ibarelerin olduğu önemli oranda tabela, levha, ilan, broşür vs görünüm materyali bulunmaktadır. Arapça tabela ve levhaların yoğunluğu Suriyeli göçmenlerin sayısına bağlı olarak önemli miktarlar göstermektedir. Başka bir ifade ile şehrin genelinde bu denli yoğun Arapça yazı kullanımının olması Suriyeli göçmenlerin sayısının fazla olmasının bir sonucudur.

Bununla birlikte göçler ile birlikte beliren yeni dilsel görünümün şehrin bazı alanlarında yoğunluk kazandığı görülmektedir. Aslında bu yoğunluk aynı zamanda Suriyeli göçmenlerin şehirselleşmesini de vermektedir. Başka bir ifade ile bu yazılar Suriyeliler tarafından yerleşilmiş bir alan/coğrafî mekânı da işaret etmektedir. Öte yandan Arapça yazıların bulunduğu alanlarda farklı bir sosyal çevreden bahsedilebilir. Yoğunluğun fazla olduğu mahalle veya caddelerde, şehrin diğer alanlarına göre, yeni ve farklı bir ortam ortaya çıkmıştır. Dünyanın farklı şehirlerinde yapılan bir çok araştırmada belirtildiği gibi, Şanlıurfa şehrinde de bu yoğunluk, mekânı coğrafî bir alan olmaktan çıkarmış, buna karşın sosyal, politik ve kültürel değerlerin sembolik sunumunu yapan bir

manzara/görünüm/mekâna dönüştürmüştür. Bu durum aynı zamanda Suriyelilerin mekânı nasıl değiştirdiği ve mekânın Suriyelileri ne derece temsil ettiğini de göstermektedir.

Araştırma dönemi içerisinde yapılan incelemelerde şehirde Arapça yazının olduğu toplam 1.259 görselin bulunduğu ortaya çıkmıştır. Ancak söz konusu bu sayının şehrsel dağılışı farklılık göstermektedir. Suriyelilerin, Arapça yazılar yoluyla, mekânı soyuttan somuta çevirdikleri, başka bir ifade ile Arapça ibarelerin yoğunluk kazandığı alanlar Bahçelievler ve Haşimiye'den oluşan MİA ve sosyo-ekonomik yapısının daha düşük olduğu şehrin kuzeybatısı ile güneydoğusundaki alanlardır. İkinci derecedeki yoğunluk alanı ise Yenışehir semtidir. Buna karşın özellikle Karaköprü'deki Arapça yazıların az olması dikkat çekmektedir. Bu alanlarda gerek Suriyeli göçmenlerin azlığı, gerekse yaşam maliyeti (kiralara yüksek olması vs) gibi nedenler bunda etkili olmuştur (Şekil 1).

Şekil 1. Şanlıurfa şehrindeki Arapça dilsel görünümün (Tabela, levha, ilan, vs.) genel dağılışı

Balıköl ve Haşimiye çevresindeki yoğunluğu söz konusu alandaki caddelerin tümünde görmek mümkündür. Aynı durum Bahçelievler, Süleymaniye ve Bamyasuyu için de söylenebilir. Eyyübiye'de ise özellikle bazı caddelerin ön plana çıktığı görülmektedir. Kabaca kuzey-güney

yönlü uzanan caddeler olan Eyyüp Peygamber Caddesi, Hayati Harrani Caddesi ve Komiser Şakir Sokağı Arapça görsellerin artış gösterdiği alanları oluşturmaktadır. Söz konusu bu cadde ve sokaklarda yan yana ve yoğun bir şekilde Arapça levhaların bulunduğu işyerleri yer almaktadır. Devteşti'de Açıkso Caddesi, Süleymaniye kesiminde SSK Caddesi, Süleymaniye Caddesi, Kondu Caddesi, MİA'da bulunan Atatürk Bulvarı, Şehit Nusret Caddesi, Divanyolu Caddesi, Meşarkiyeye Caddesi, gibi caddelerde yan yana ve yoğun bir şekilde yer alan Arapça levhaların bulunduğu işyerleri mevcuttur (Fotoğraf 8).

Fotoğraf 8. Yan yana dizilmiş ve yoğun bir şekilde Arapçanın kullanıldığı mekânlardan bir örnek

3. Arapça görsellerin özellikleri

3.1. Arapça materyallerde kullanılan dil ve özellikleri

Şehirdeki görsel materyallerde kullanılan dil ve özelliklerini farklı bağlamlarda ele almak mümkündür. Bunlar, kullanılan dilin sayısı, hangi dil ile birlikte kullanıldığı ve kullanılan dillerin sıralaması şeklinde sınıflandırılabilir.

Kullanılan dilin türüne bakıldığında şehirde bulunan görsellerde Arapçanın bazen tek başına, bazen de diğer diller ile birlikte kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Arapça levha, tabela, ilan vs. materyal görünümünün önemli bir kısmının ikinci bir dille birlikte kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu dil de Türkçedir. Nitekim 1.259 unsurun 704'ünde Arapça ve Türkçe birlikte kullanılmıştır. 10 görselde ise Arapça dili İngilizce ile birlikte kullanılmıştır. Bununla birlikte tek başına Arapçanın olduğu materyallerin sayısı da azımsanmayacak miktardadır. Bu bağlamda 530 adet görünümün sadece Arapça alfabesi ile yazıldığı görülmektedir. Üç dille (Arapça, Türkçe ve İngilizce) ile yazılanların sayısı ise sadece 15 olup, bunlar genellikle şehirdeki turizm yoğunluğunun olduğu Balıklıgöl ve çevresinde yer almaktadırlar (Tablo 2).

Tablo 2: Şanlıurfa Şehrindeki Arapça Görsellerde Kullanılan Diller

Diller	Sayı	Pay (%)
Arapça	530	42.1
Arapça-Türkçe	704	55.9
Arapça-İngilizce	10	0.8
Arapça-Türkçe-İngilizce	15	1.2
Toplam	1.259	100,0

Şunu da ifade etmek gerekir ki, Suriyeli göçmenlerin yoğun yaşadıkları Devteşi, Süleymaniye, Eyyübiye gibi mahallelerdeki görsellerde genellikle Arapça tek başına kullanılmıştır. Buna karşın MİA’da yer alan Bahçelievler, Haşimiye gibi alanlarda ise Arapça ile birlikte Türkçe de kullanılmıştır. Arapça-Türkçe ve İngilizcenin birlikte kullanıldığı yerler da çoğunlukla uluslararası boyutu olan sivil toplum kuruluşları ve turizm mekânlarıdır (Fotoğraf 9)

Fotoğraf 9. Arapçanın tek başına ve diğer diller ile birlikte kullanıldığı görseller

İkinci husus görsellerde kullanılan dilin sayısı ile ilgilidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde görsellerde iki dilin kullanımının daha fazla olduğu görülmektedir. Gerçekten de Arapça ile birlikte Türkçe veya İngilizcenin kullanıldığı iki dilli görsellerin sayısı 714 olup, toplamdaki payı %56.7’dir. Arapçanın tek başına kullanıldığı, yani tek dilli görseller ise 530 adettir (%42.1). Üç dilli görsellerin (Arapça-Türkçe-İngilizce) sayısı az olup (15), oranı da düşüktür (%1.2) (Tablo 3).

Tablo 3: Görsel Materyallerde Kullanılan Dilin Sayısı

Tek dilli		İki dilli		Üç dilli		Toplam
Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	
530	42.1	714	56.7	15	1.2	1.259

Öte yandan şehirdeki görsel materyallerde Arapça dilinin önemini ortaya koyan diğer bir husus da, bulunduğu görseldeki sıralaması ile ilgilidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde 1.259 unsurun 872’sinde Arapçanın birinci sırada (sadece Arapça olanlar da dâhil) kullanıldığı görülmektedir. Buna karşın Arapça ile birlikte Türkçe’nin de kullanıldığı materyallerde Türkçe’nin başta olduğu materyal sayısı 378’dir. Üç dilin birlikte veya Arapça ile İngilizcenin birlikte kullanıldığı tabela, levha, ilan vs unsurlarda İngilizcenin başta yer aldığı materyal sayısı ise sadece

9'dur. Buna göre Arapça %69.3, Türkçe %30.0, İngilizce ise %0.7 oranında birinci dil olarak kullanılmıştır (Tablo 4).

Tablo 4: Görsel Materyallerde Kullanılan Dillerin Sıralaması (Birinci Dil)

Arapça		Türkçe		İngilizce		Toplam
Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	
872	69.3	378	30.0	9	0.7	1.259

Tek veya çok dille yazılan görsellerin farklı amacının olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda sadece Arapça ile yazılan görsellerin temeldeki işlevi Suriye'den gelmek zorunda kalan göçmenlere kolaylık sağlamak ve onların pazar özelliğini kullanmaktır. Yani hitap ettikleri kitle yine Suriyeliler olup, bir anlamda kendilerine planlı olmayan özel bir ticari alan oluşturduklarını söylemek mümkündür. Dolayısıyla yerli halkın söz konusu yazıyı/levhayı/tabelayı anlama gereği görülmemektedir. Bu bağlamda bir çok görselde (toplam görsellerin %42.9'u) Türkçe'nin bulunmaması, yerel halkın ticari talebine ihtiyaç duyulmadığı anlamına gelmektedir.

3.2. Arapça görsellerin bulunduğu pozisyon

Şehirde meydana getirdiği kültürel manzara bağlamında, Arapça görsel materyallerin bulunduğu pozisyon da önemlidir. Bu bağlamda şehirdeki görsellerin büyük bir kısmının bina dışında yer aldığı görülmektedir. Nitekim 1.259 adet görselin %89.9'u sabit ve açıkça görülebilen bina dışı, billboardlar, duvar ve direklerdeki görsellerden oluşmaktadır. Buna karşın %8.4'ü bina içinde yer almaktadır (Fotoğraf 10). Öte yandan hareket halindeki araçlarda da Arapça ile yazılmış çeşitli görsellere rastlanmaktadır ki, bunların payı %1.8 civarındadır (Tablo 5).

Tablo 5: Arapça Görsel Materyallerin Bulunduğu Pozisyon

Bina Dışı		Bina İçi		Araçta		Toplam
Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	
1.130	89.8	106	8.4	23	1.8	1.259

Fotoğraf 10. Bina içindeki Arapça görsellere örnekler

Görsellerin pozisyonu konusunda özellikle araçlar üzerindeki görseller dikkat çekmektedir. Öte yandan bu görseller çeşitlilik göstermektedir. Bunları şehrin farklı alanlarında ve farklı

amaçlarla görmek mümkündür. Bazıları işyerlerinin tanıtımını/reklamını yaparken, bazılarında ise ticari faaliyette (nakliyat, sahlep satışı vs.) bulunmaktadır. Öte yandan şehirdeki şehiriçi yolcu taşımacılığını yapan ulaşım araçlarında da, Suriyelilere kolaylık sağlamak ve güzergâhları üzerinde Suriyelileri ilgilendiren bazı kurumları göstermek amacıyla Arapça yazıların olduğu görülmektedir. Bununla birlikte şehirde eğitimin her aşamasında Suriyeli öğrenci bulunmakta ve bunların servis ihtiyacının karşılanması için özel servisler üzerinde de bu görsellere rastlanmaktadır (Fotoğraf 11).

Fotoğraf 11. Araçlar üzerinde Arapça görsellere örnekler

3.3. Arapça görsellerin işyeri ve kurumlara göre dağılımları

Şanlıurfa şehrindeki Arapça görsellerin işyeri ve kurumlara göre dağılımına bakıldığında çeşitlilik olduğu görülmektedir. Bu bağlamda şehirde herhangi bir işyeri veya kurumu tanımlayan 1.109 adet görsel bulunmakta, bunların 1.059'u işyerleri üzerinde asılı iken, sadece 50'si çeşitli kurumlarda yer almaktadır (Tablo 6).

Öte yandan işyerleri grubunda, özellikle gıda sektörünün önemli yere sahip olduğu görülmektedir. Nitekim Arapça görsellerin yer aldığı 1.059 adet işyerinin yarısına yakını (405) gıda sektöründe faaliyet gösteren işyerleridir. Bunlar arasında da mini market ve bakkallar önemli miktar ve paya sahiptir. Söz konusu bu işyerlerini şehrin tüm noktalarında görmek mümkündür. Telekomünikasyon alanında olan cep telefonu satış ve bayiliğinin toplamı ise 137'dir. Bu işyerleri daha çok MİA'da (Bahçelievler, Haşimiye) dağılışı göstermektedirler. Ayrıca Suriyelilerin dağılışı gösterdikleri tüm mahallelerde görülen berber ve kuaförler ise kozmetik ve bakım işyeri grubunda çoğunluğu oluşturmaktadır. Sağlık sektöründe de eczaneler önemli yer tutar. Ancak Arapça ibarelerin olduğu eczanelerin tümü yerli halka aittir.

Tablo 6: Arapçanın Bulunduğu Tabelaların İşyerleri ve Kurumlara Göre Dağılımları

İşyeri Grubu		İşyerinin Özelliği	Sayı	İşyerinin Özelliği	Sayı
İşyerleri	Gıda	Restaurant	54	Süpermarket	10
		Bakkal	109	Süt ve süt ürünleri	3
		Fırın	6	Genel gıda	5
		Kasap	14	Kuruyemiş	8
		Mini market	110	Kurukahveci-nargile	13
		Pastane	25	Manav	10
		Toptan gıda	9	Bitkisel ürünler	12
		Kafe/Bar			18
		TOPLAM			
	Telekomünikasyon	Cep telefonu satış	78	Telefon bayisi	59
		TOPLAM			
	Giyim ve konfeksiyon	Terzi	29	Ayakkabıcı	8
		Ayakkabı tamiri	3	Giyim	66
		Manifatura	4	Bujiteri	12
		TOPLAM			
	Kozmetik ve bakım	Kuaför	42	Güzellik salonu	3
		Berber	59	Kozmetik ürün satış	13
		TOPLAM			
	Ev eşyası	Beyaz eşya	12	Züccaciye	9
		Mobilya	4	Elektrik-elektronik eşya	29
		Spot ürünler			38
		TOPLAM			
	Sağlık	Eczane	73	İlaç firması	2
		Doktor/diş doktoru			8
		TOPLAM			
	Ulaşım	Oto galeri	3	Seyahat acentesi	2
		Oto yıkama	3	Oto tamiri	29
		Oto kiralama			6
		TOPLAM			
	Finans/emlakçılık	Sigorta şirketi	7	Para transferi	2
		Emlak dükkânı			10
		TOPLAM			
	Bilgi, iletişim, medya	Tercüman bürosu	2	Reklam şirketi	3
		Fotoğrafçı			3
		TOPLAM			
	Diğer	Kuyumcu	31	Otel	2
		TOPLAM			
	İŞYERLERİ TOPLAMI				
Kurumlar	Okul	20	İnanç merkezi	5	
	Sosyal hizmet merkezi	4	Sağlık kabini	4	
	Sağlık merkezi	9	Dernek	8	
	KURUMLAR TOPLAMI				50
GENEL TOPLAM					1.109

Giyim ve konfeksiyon grubunda en fazla paya sahip olan işyerleri de giyim ve terzi işyerleridir. Ev eşyasında da, özellikle elektronik eşya satan işyerleri üzerinde daha fazla Arapça görsele rastlanılmaktadır. Ulaşım faaliyetlerinde oto tamiri ön plana çıkmaktadır. Öyle ki bunların büyük kısmı Evren Sanayi Sitesi ve Eyyübiye ilçesinde bulunmaktadır. Finans/emlakçılık, bilgi,

medya, reklamcılık alanında faaliyet gösteren işyerlerinin sayısı ise yüksek değildir (Tablo 6, Şekil 3).

Arapça görseller aynı zamanda resmi veya özel kurumlar üzerinde de bulunmaktadır. Bu anlamda ön plana çıkan kurumlar okullar olmaktadır. Nitekim Suriyeli öğrencilerin eğitim gördüğü 20 okulda Arapça görsele rastlanılmıştır.

Şekil 3. Arapça görsellerin bulunduğu işyerlerinin şehirdeki dağılışı

Bu bağlamda ifade etmek gerekir ki, şehrin her türlü ticari aşamasında Arapça görsellerden bahsetmek mümkündür. Başka bir ifade ile Suriyeli göçmenler yoğun bir şekilde şehrin çeşitli alanlarında kendilerine ait işyeri açmışlardır. Bu çeşitlilik ve yoğunluğun temel nedenlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- a. Suriyeli göçmenlerin il geneli ve Şanlıurfa şehirde önemli bir nüfus kitlesine sahip olmaları. Bu durum nüfusa paralel olarak göçmenlerin fazla işyeri açmalarını sağlamaktadır.
- b. Göçün düzensiz, ani ve zorunlu olması. Bu durum göç eden nüfus kitlesi içinde farklı sermaye ve bilgi birikimine sahip göçmenlerin olmasını sağlamıştır. Söz konusu ekonomik altyapıya sahip bu kitlenin birikimlerini değerlendirmek istemesi şehirde Suriyelilerin işlettiği işyerlerinin yoğun ve çeşitli olmasını sağlamaktadır. Nitekim şehirde manav, bakkal, kuaför/berber gibi sektörler yanında kuyumculuk, sigortacılık, giyim gibi kuruluş için yüksek sermaye gerektiren işyerleri de mevcuttur.
- c. Göçmen nüfusun yerel halktan farklı kültürel yapı ve günlük yaşam/tüketim alışkanlıklarına sahip olması. Bu da, lokanta, fırın gibi alanlarda şehirde yerli nüfusun sahip olduğu işyerlerinden farklı işyerlerinin açılmasını sağlamıştır.

- d. Göçmenlerin göç ettikleri yerde kendi ekonomik alanlarını oluşturmak istemeleri. Göç ettikleri yerde yabancı olmaları ve kendi aralarında sıkı işbirliği isteği Suriyeli göçmenleri farklı işyerleri oluşturmalarına yönelttiğini ifade etmek mümkündür.

Yukarıda yer alan çeşitli nedenlerle Suriyeli göçmenler tarafından oluşturulan işyerlerinin dağılışı da genel olarak belli alanlar ön plana çıkmaktadır.

1. Şehirde ticari hareketlilik ve hizmet faaliyetlerinin yoğun olduğu MİA. Şehrin tümüne hatta ilin geneline hitap eden bu alan Haşimiye ve Bahçelievler semtlerinden oluşmaktadır. Kuzey-güney yönlü bir dağılışı gösteren şehrin orta kesiminde yer alan bu bölüm sürekli yoğun bir nüfus hareketliliğine sahiptir. Öte yandan söz konusu bu alanın kenar kesimlerinde (Kurtuluş, Mance, Bamyasuyu, Yenimahalle gibi) yoğun bir göçmen nüfusu ikamet etmektedir. Dolayısıyla hem yerel nüfusun günlük ihtiyaçlarının karşılandığı alan olması, hem de göçmen nüfusun fazla olduğu alanlara yakınlığı burada Suriyelilere ait işyerinin açılmasını/işletilmesini sağlamıştır. Bununla birlikte MİA'da özellikle bazı alanların daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir. Nitekim Sarayönü Caddesi, Atatürk Bulvarı, Topçu Meydanı çevresi, Haşimiye Meydanı çevresi gibi alanlarda göçmenlere ait her türlü alanda faaliyette bulunan işyerlerine yoğun bir şekilde rastlamak mümkündür.

2. MİA'dan sonra şehirde ikinci derecede ticari yoğunluğun olduğu alan. Bu bağlamda iki önemli caddeden bahsedilebilir. Şehrin güneyinde kabaca kuzeybatı-güneydoğu yönlü uzanış gösteren Eyyup Peygamber Caddesi ile şehrin kuzeybatında bulunan Açıkso Caddesi. Bu alanlar Eyyübiye ve Devteşti/Süleymaniye semtlerine hitap etmektedir. Bu caddeler ve çevreleri aynı zamanda düşük gelirli nüfusun bulunduğu alan olmasından (Günel ve Şahinalp, 2009:109) dolayı yoğun göçmen nüfusuna sahiptir. Ayrıca Eyyup Peygamber Caddesinin bulunduğu Eyübiye semtindeki nüfusun önemli bir kısmının etnisite anlamında Suriyelilere benzeşmesi de Suriyeli Arapların burada ikameti için cazip olmuştur. Bunun sonucu olarak söz konusu caddeler göçmenlere ait işyerlerinin ikinci derecede yoğunlaşma alanları olmuştur.

Söz konusu bu iki ana alan dışında şehrin diğer semtlerinde (Yenişehir, Karaköprü gibi) işyeri yoğunluğu görülmemektedir. Günümüzde çoğunlukla ikamet alanı olarak kullanılmaları ve yaşama maliyetinin yüksekliği, buralarda göçmenler tarafından açılan işyerlerinin azlığına neden olmuştur.

3.4. Arapça görsellerin olduğu işyerleri ve kurumların mülkiyeti

Arapça görsellerin bulunduğu işyerleri ve kuruluşların (okul, sağlık merkezleri, dernekler vs.) mülkiyetine bakıldığında Suriyeliler ile birlikte yerli halkın da görsellerde Arapça dilini kullandığı görülmektedir. Nitekim şehirde gözlemlenen 1.109 Arapça görselin bulunduğu işyeri/kurumun %23.8'i (264 adet) yerli halka ait olan mekânlardır (Tablo 7). Özellikle de eczaneler ve cep telefonu bayilerinde bu durum yoğun bir şekilde görülmektedir. Yerli işyerlerinde Arapça görsellerin olması, bir yandan Suriyeli göçmenlerin uyum sağlamasını amaçlarken, diğer yandan şehirdeki nüfus miktarları sayesinde sahip oldukları müşteri kapasitesinden yararlanmayı da hedeflemektedir.

Tablo 7: Arapça Görselin Kullanıldığı İşyeri/Kurumun Mülkiyeti

Yerli		Suriyeli		Toplam
Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	
264	23.8	845	76.2	1.109

3.5. Arapça görselin bulunduğu unsurların sektörlere göre dağılımı

Var olan görsel materyaller farklı şekillerde hazırlanmışlardır. Bu bağlamda bunları, resmi kurumlar tarafından hazırlanan görseller, özel ve ticari kişilerce hazırlanan görseller, gönüllü kuruluşlarca hazırlanan görseller şeklinde ayırmak mümkündür. Buna göre görsellerin önemli bir

kısmı özel ve ticari kuruluşlar tarafından hazırlanmışlardır. Nitekim görsellerin %92.3'ü bu kategoridedir. Okul, belediye, sağlık kurumları vs. gibi alanlarda resmi kurumlar tarafından hazırlanan Arapça görsellerin sayısı 85 olup, toplamdaki payı %6.8'dir. Gönüllü kuruluşlarca hazırlanan görselin sayısı da 12 olarak görülmektedir (Tablo 8).

Tablo 8. Arapça Görsel Materyallerin Sektörlere Göre Dağılımı

Resmi kurum		Özel ve ticari kuruluş		Gönüllü kuruluş		Toplam
Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	
85	6.8	1.162	92.3	12	0.9	1.259

Sonuç

2011 yılında Suriye'de meydana gelen iç savaş sonucunda, coğrafi yakınlığının da etkisiyle, Şanlıurfa ili önemli oranda göç almıştır. Göçün ani, hızlı ve zorunlu olması yerel halk ile göçmenler arasında sosyo-ekonomik bazı sorunlara neden olmaktadır. Nitekim yapılan çalışmalarda kira fiyatlarında artışın olması, işsizliğin yaygınlaşması, toplumsal düzenin bozulması, ahlaki değerlerin aşınması yanında (Karasu, 2016:1012), dil problemi, emek sömürüsü, ucuz işgücü, kadınların problemleri, çok eşlilik, erken evlilik (çocuk gelinler) gibi konularda (Taştan, vd, 2018:31; Kaya, 2017; Kaya, 2018) da yerel halkın şikayetçi olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda sayıca oldukça yüksek bir rakama sahip söz konusu göçmenlerin şehrin kültürel peyzajı, daha özel bir söylem ile dilsel görünümünde de değişim yapmaları kaçınılmazdır. Nitekim işsizlik, sosyal ve kültürel uyum, demografik yapıya etki, suç gibi diğer etkiler yanında, şehrin sosyo-ekonomik ortamındaki görünürlülük materyallerinde (tabela, levha, afiş, duyuru, vs) de yoğun derecede dilsel değişimler olduğu görülmektedir.

Söz konusu kültürel peyzajdaki dilsel görünüm değişiminin bazı nedenleri bulunmaktadır. Öncelikle ifade etmek gerekir ki, gerek Şanlıurfa şehrinde, gerekse ilin diğer şehirlerinde ikamet eden Suriyeliler Şanlıurfa şehri ile sürekli etkileşim içinde olmakta ve şehrin sosyo-ekonomik ve kültürel ortamını tüketmektedirler. Başka bir ifade ile bu nüfus kitlesi ticaret, sağlık, eğitim, ulaşım, haberleşme gibi şehirdeki tüm faaliyetlerde yoğun bir şekilde yer almaktadırlar. Bu da şehre ani ve hızlı bir şekilde eklenilen ve Arapça dışında dil bilmeyen bu kitlenin dilsel anlamda uyumu için gerek kamu gerekse özel sektörde şehirde çeşitli Arapça görseller oluşturulmuştur.

Öte yandan ilde bulunan 429.888 Suriyeli göçmen yerel işletmeciler için de önemli bir pazardır. Bu pazardan mümkün olduğunca daha fazla faydalanmak için yerel özel işletmeler, göçmenlere de hitap edecek çeşitli Arapça görselleri işyerlerinde oluşturmuşlardır.

Diğer husus da kendilerinin çeşitli işyerleri kurmaları veya işletmeleridir. Geçici veya devamlı burada kalma düşüncesi ve isteği; Suriyelilerin kendi istihdam alanlarını oluşturma, örgütlenme ve çeşitli sosyo-ekonomik faaliyetleri gerçekleştirme (eğitim, yardımlaşma, basım-yayım, ticari işletme oluşturma) sonucunu ortaya koymaktadır. Nitekim göçmenler içinde farklı ticari beceriye sahip birçok kişinin bulunması, yoğun bir şekilde işyerinin açılmasını sağlamıştır. Dolayısıyla Suriyeliler tarafından açılan işyerlerinde kullanılan tabela ve levhalar da Arapça olmuştur.

Söz konusu yoğun Arapça görsellerin iki sonucu olduğu söylenebilir. Birincisi bu denli yoğun Arapça kullanımı neticesinde şehirde yeni, farklı ve yabancı bir ticari alanın ortaya çıkmasıdır. Şehirde var olan Türkçe alfabe yanında günlük yaşamın her alanında Arapça alfabe de görülmeye başlanmıştır. Böylece göçler, şehirde konuşulan Arapça ile birlikte, görünen Arapça'yı da doğurmuştur. İkincisi ise göçmen sayısının fazla olması nedeniyle bu ticari alanın sürekli büyümesidir. Bunda da göçmenlerin, kimlik oluşturma yanında, sosyal birliktelik yaratma, bunu devam ettirme ve böylece yeni bir mekân oluşturma isteği etkili olmaktadır.

Bununla birlikte ifade etmek gerekir ki, şehirde yeni oluşan bu durum oldukça düzensiz bir yapıdadır. Başka bir ifade ile şehirdeki Arapça görseller (tabela, afiş, broşür, levha, ilan, duyuru, vs) gelişigüzel bir tarzda (işyerlerindeki görsellerin boyutu, yoğunluğu ve sadece Arapça kullanılması, vs) yer almaktadır. Buna göre söz konusu görsellerin uygunluğu konusunda yerel yönetimlerce kontrol ve düzenlemelerin sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aydemir, S., Şahin, M.C. (2018). “Zorunlu-kitlesel göç olgusuna sosyolojik bir yaklaşım: Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar örneği”, *Dini Araştırmalar*, 21(53):121-148.
- Balkır, C. Toprak-Karaman, Z., Kırkulak, B. (2008). “Yabancı emekli göçünün ekonomik ve sosyal etkileri: Antalya ve çevresi üzerinde ampirik bir çalışma” *Uluslararası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Antalya Örneği Çalıştay (7-8 Nisan 2008) Tebliğleri* (Editör: C. Balkır) içinde, s: 8–38 Antalya.
- Bose, P., ve Lunstrum, E. (2014). “Introduction: Environmentally induced displacement and forced migration”, *Refuge*, 29(2):5-10.
- Cengiz, D. (2015). “Zorunlu göçün mekânsal etkileri ve yerel halkın algısı; Kilis örneği”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2):101-122.
- Cengiz Gökçe G. Açıksöz, S. (2015). “Kültürel peyzaj bileşenleri ve turizm ilişkisinde görsel peyzaj analizi: Nallıhan-Beydili köyü örneği”, *Eurasia International Tourism Congress: Current Issues, Trends, and Indicators (EITOC-2015)*, 409-419.
- Cenoz, J., Gorter, D. (2006). “Linguistic landscape and minority languages”, *Int. J. Multiling.*, 3(1):67-80.
- Chor Wan Ting, (2011). *Linguistic Landscape of Lucky Plaza: A migrant enclave in Singapore*. Division of Linguistic and Multilingual Studies. School of Humanities and Social Sciences. Nanyang Technological University.
- Degi, Z. (2012). “The Linguistic Landscape of Miercurea Ciuc (Csikszereda)” *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*, 4(2):341-356.
- Doğan, C. (2017). “Düzensiz göçmenlerin Türkiye’ye ekonomik açıdan etkileri”, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 10 (31):315-329.
- Edelman, L. J. (2010). *Linguistic landscapes in the Netherlands: a study of multilingualism in Amsterdam and Friesland*, Published by LOT (Landelijke Onderzoekschool Taalwetenschap).
- Gaiser, L., Matras, Y. (2016). *The spatial construction of civic identities: A study of Manchester’s linguistic landscapes*. Publication of the University of Manchester.
- Günel, V., Şahinalp, M.S. (2009). “Şanlıurfa şehrindeki hırsızlık suçlarının mekânsal analizi”, *Polis Bilimleri Dergisi*, 11(1):99-147.
- Harunoğulları, M., Deniz, C. (2014). “Suriyeli göçmenlerin mekânsal analizi: Hatay (Antakya) Örneği”, *TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu (23-24 Ekim 2014)* s.309-319.
- Harunoğulları, M. (2016). “Suriyeli sığınmacıların Kilis şehrindeki mekânsal, kültürel ve ekonomik etkileri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar*, 9(45):1307-9581.

- Kap Yücel, S.D., Salt, E. (2018). “Kültürel peyzajların tarihsel süreç içerisindeki değişimlerinin tespiti: Bursa İznik örneği”, *Planlama*, 28(1): 40-55.
- Kaya, M. (2017). *Türkiye’deki Suriyeliler. İç içe geçişler ve karşılaşmalar*. İstanbul: Hiperyayın, Yayın No:168.
- Kaya, M. (2018). “İki hukuk arasında arafta: Suriyeli kadın mültecilerin informal evlilikleri ve boşan(Ama)Ma krizi” *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(31):4709-4721.
- Kayın, E. (2012). “Bir “kültürel manzara-kültürel peyzaj” ögesi olarak kırsal yerleşimlerin korunmasına yönelik kavramsal ve yasal irdelemeler”, *Mimarlık*, 49(367):46-49.
- Koschade, A. (2016). “Willkommen in Hahndorf: A linguistic landscape of Hahndorf, South Australia” *International Journal of Humanities and Cultural Studies*, 3(1):629-716
- Leeman, J., Modan, G., (2009). “Commodified language in Chinatown: a contextualized approach to linguistic landscape”, *J. Socioling*, 13 (3):332-362.
- Memiş, H. (2015). “İç savaş nedeniyle Kilis’te yaşayan Suriyelilerin oluşturduğu sosyo-ekonomik algılar üzerine bir araştırma”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(52):100-114
- Orhan, O.ve Gündoğar, S.S. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri*. Ankara: ORSAM-TESEV, Rapor No.195.
- Özdemir, E. (2017). “Suriyeli mülteciler krizinin Türkiye’ye etkileri”, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi (ANKASAM)*, 1(3):114-140.
- Özgüler, V.C. (2018). “Kitlemel göçlerin emek piyasalarına etkisi: Türkiye’deki Suriyeliler”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi/Journal of Social Policy Conferences*, 74:77-102.
- Öztürk, S., Çoltu, S. (2018). “Suriyeli mültecilerin Türkiye ekonomisine etkileri”, *Balkan Journal of Social Sciences/Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13):188-198.
- Paksoy, H.M., Koçarslan, H. (2015). “Suriyelilerin ekonomik etkisi: Kilis ili örneği”. *Birey ve Toplum*, 5(1):143-173.
- Rasinger, S.M. (2014). “Linguistic landscapes in southern carinthia (Austria)”, *J. Multiling. Multicult. Dev.*, 35 (6): 580-602.
- Reçber, A., ve Ayhan, V. (2013), “Türkiye ile Suriye arasındaki krizin Hatay bölgesi tzerindeki etkileri”, *Alternatif Politika*, 5(3):324-340.
- Salur, S., Erdoğan, M.M. (2017). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların ekonomi üzerindeki etkileri. *Current Debates in Economics & Econometrics*, İ. Şiriner, Ş. A. Koç, ve H. Yıldız (Eds.), Londra: IJOPEC Publication No: 2017/16, ISBN: 978-1-912503-03-2, 305-332.
- Sarıteke, İ., Kahraman, Ö.F., Aydın, A. (2018). “Türkiye’deki Suriyeli nüfusun hukuki statüsü ile ilgili bir analiz”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 13(7):383-396.
- Seydi, A.R. (2014), “Türkiye’nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 31:267-305.
- Smits, M. (2013). *The Effect of Ethnicity on the Linguistic Landscape of Utrecht*. Master’s Thesis“ Tall, Mens en Maatschappij”, Universiteit Utrecht.
- Sönmez, M. E. (2016). Suriyeli sığınmacıların Gaziantep şehrindeki mekânsal dağılışı ve geleceği. *TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu* (13-14 Ekim 2016), 392-400.

- Südaş, İ. (2009). Uluslararası emekli göçünün Türkiye'nin kıyı kentleri üzerindeki etkileri. 5. *Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 135-146.
- Südaş, İ., Mutluer, M. (2010). "Daha iyi bir hayata doğru: Yaşam biçimi göçü" *Ege Coğrafya Dergisi*, 19 (1):31-47
- Südaş, İ. (2014), Biz turist istedik insanlar geldi, *Farklılıkların birlikteliği: Türkiye ve Avrupa'da birarada yaşama tartışmaları* içinde (Editör: Ayhan Kaya), İstanbul: Hiperlink Yayınları, 121-150.
- Şahin, A., Gürbüz, M. (2014). "Suriye'de iç savaşın neden olduğu göç hareketleri". *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı* (4-6 Haziran 2014), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Torkington, K. (2009). Exploring the Linguistic Landscape: The Case of the 'Golden Triangle' in the Algarve, Portugal, *Papers presented at the Lancaster University Postgraduate Conference in Linguistics and Language Teaching*, 3: 122-145, Papers from LAEL PG 2008.
- UNESCO 1982. Mexico City Declaration on Cultural Policies (https://culturalrights.net/descargas/drets_culturals401.pdf erişim tarihi.10.11.2019)
- Yıldız T., Yıldız, İ. (2017). "Suriyelilerin Türkiye ekonomisinde kayıt dışı istihdama etkileri ve bunun yansıması olarak Türkiye'ye maliyetleri üzerine bir inceleme", *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 2(3):30-46.
- Yıldız, İ., Dönmez, K. (2017). "Suriye göçlerinin Türkiye'nin sosyal güvenlik politikalarına etkileri", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Özel Sayı-4:220-231.

İnternet Kaynakları:

- <http://mlm.humanities.manchester.ac.uk/wp-content/uploads/2016/12/ManchesterLinguisticLandscapes.pdf>(erişim tarihi.05.06.2018).
- <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (erişim tarihi.17.11.2019).
- <https://sanliurfa.goc.gov.tr> (erişim tarihi.17.11.2019).
- https://culturalrights.net/descargas/drets_culturals401.pdf (erişim tarihi.10.11.2019)